

Beata Akerman

Izabela

*Pravljica o princeski,
ki je jecljala*

Beata Akerman
Izabela – Pravljica o princeski, ki je jecljala

Zbirka: Socialno vključevanje in pravičnost
Urednica zbirke: prof. dr. Darja Zaviršek
Recenzentki: prof. dr. Lena Dominelli, prof. dr. Shulamit Ramon

Avtorica besedila: Beata Akerman
Avtorica spremnega besedila: prof. dr. Darja Zaviršek
Ilustratorica: Tereza Merlini
Oblikovalka: Dražena Perić
Izdala: Fakulteta za socialno delo
Za založbo: Borut Petrovič Jesenovec

©2010 Fakulteta za socialno delo, Topniška 31, 1000 Ljubljana
Vse pravice pridržane.

Publikacija je del raziskave »Socialno delo in socialna kohezivnost: dileme avtonomne in heteronomne regulacije socialnih sistemov« (J5-0290-0591), ki jo finančno podpira ARRS.

Dostopno na: www.fsd.uni-lj.si/knjizne_izdaje

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

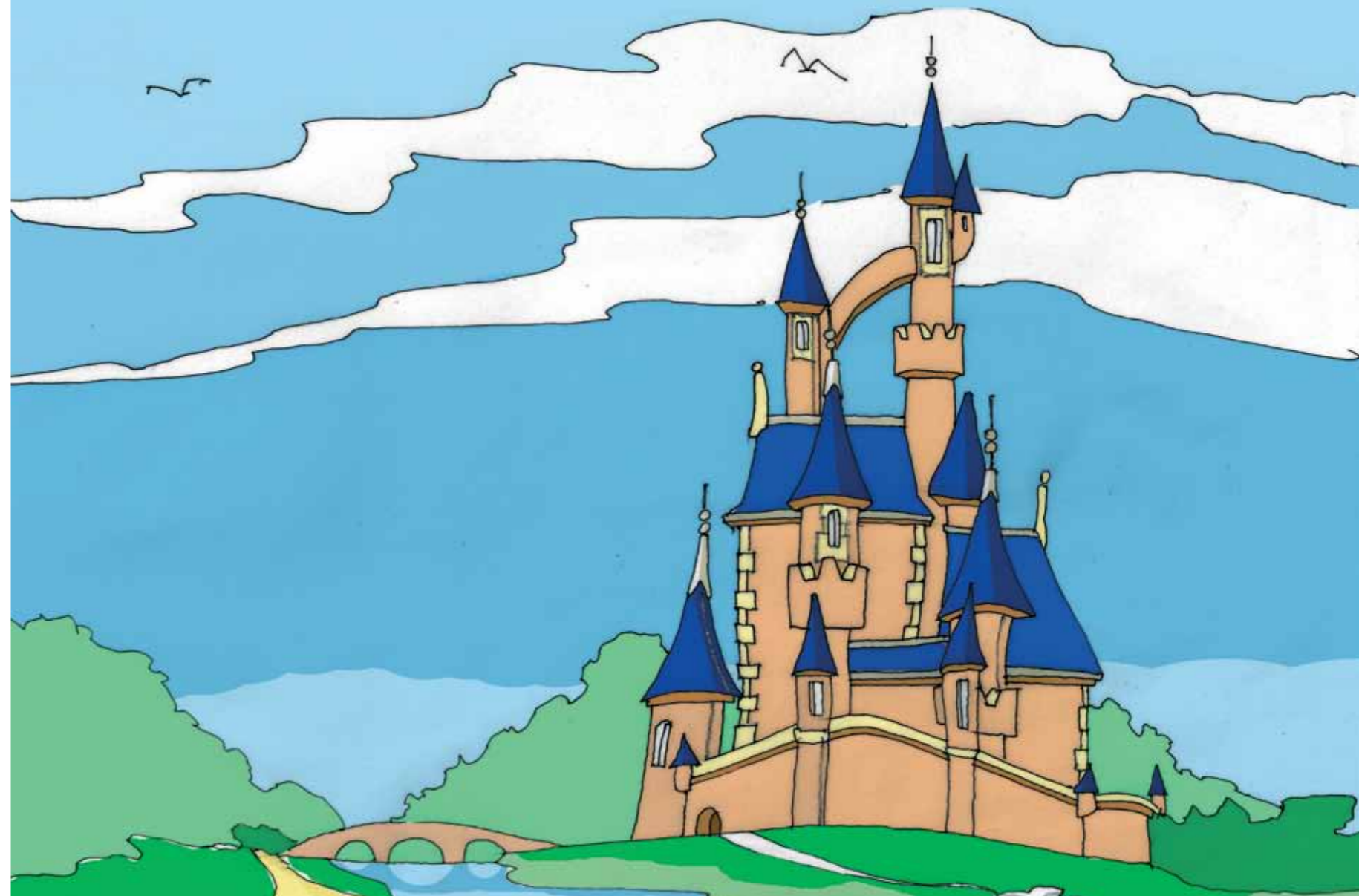
821.163.6-93-32

AKERMAN, Beata
Izabela: pravljica o princeski, ki je jecljala / Beata Akerman; [avtorica spremnega besedila Darja Zaviršek : ilustratorica Tereza Merlini].
- Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2009. - (Zbirka socialno vključevanje in pravičnost)

ISBN 978-961-6569-30-9

250132736

Nekoč sta v velikem gradu živela kralj in kraljica.

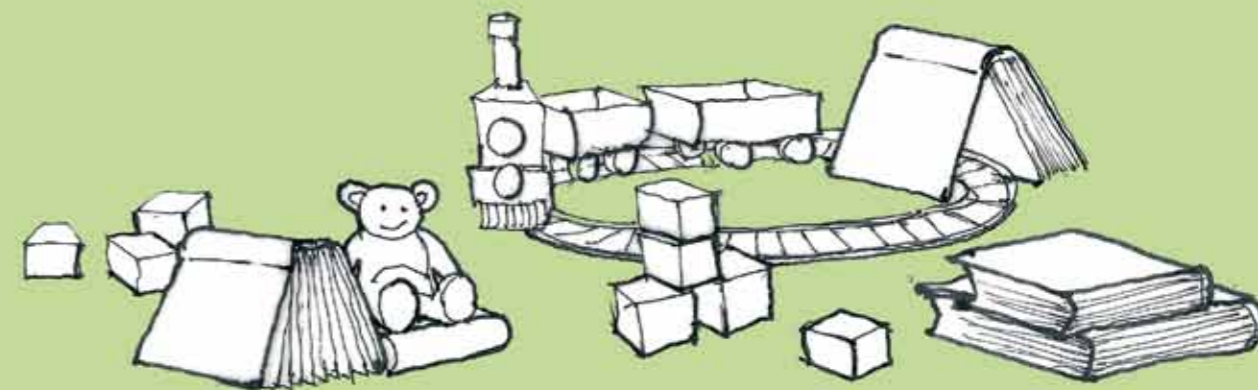

Velik grad ob reki in zelenju

Kmalu po poroki je na svet privekalo pet otrok, dva dečka in tri deklice. Najstarejša je bila princesa Evelina, ki je imela vedno glavno besedo. Sledila sta ji nagajiva dvojčka, princ Filip in princ Jakob. Za njima je prišla na svet zgovorna princesa Luiza. Zadnja se je rodila tiha princeska Izabela.

Tiha pa ni bila zato, ker ne bi želela govoriti, ampak zato, ker so se ji otroci radi posmehovali. Princeska Izabela je namreč jecljala. V gradu so jo vedno znova opozarjali, da mora govoriti gladko, in jo oštevali, ko se ji je zataknilo. Zato je bila Izabela iz dneva v dan tišja.

Otroci se igrajo v igralnici.

Otroci se igrajo v parku.

Nekega pomladnega dne so se princa in princese zbrali na grajskem dvorišču.

»Gremo se lovit! Ali pa metat frnikole! Ne, že vem, gremo rajši skakat čez kolebnico! Jaz bom prva!« je hitela s predlogi klepetava Luiza in že vihtela v roki kolebnico.

»Jaz bi se šel rajši skrivat!« je zavpil Filip in se skril pod kamnito mizo.

»Pojdimo si podajat žogo!« je bil Jakob še glasnejši.

Izabela je ostala tiho, zato je povzdignila glas Evelina:

»Danes se bomo igrali gledališče. Izmislili si bomo zgodbo in vsak bo imel v njej svojo vlogo. Ko bomo znali zgodbo odigrati na pamet, jo bomo pokazali očetu kralju in mami kraljici.« In tudi tokrat je obveljala njena.

»Jaz bom vitez Pogumni,« se je junačil Filip. »Jaz bom pa vitez Pravični,« se je junačil še Jakob, ki ni hotel zaostajati za bratom.

Otroci jezno gledajo Izabelo. Žabice skačejo iz ribnika.

»Lahko. Tekmovala bosta na viteškem turnirju za princesino srce,« je dodala Evelina.

»Luiza, ti boš njuna princesa, jaz bom pa kraljica in vam bom vladala,« je razdelila vloge.

»Ka-a-aj pa ja-ja-jaz?« se je končno le oglasila Izabela.

»Ti z nami ne moreš nastopiti,« ji je strogo odgovorila Evelina.

»Za-za-zakaj pa-a ne?« se je uprla Izabela.

»Kar poslušaj se, saj komaj govoriš!« se ji je Filip posmehoval.

»Ra-rada bi-bi-bila dobra vi-vi-vi ...« Besede vila ni mogla dokončati.

»Nikakršna vi-vi-vi ne boš!« ji je zabrusil Jakob.

»Dokler se ne naučiš govoriti tako kot mi, se ne moreš igrat z nami,« je zavrtela jezik še Luiza.

»Zato pojdi stran,« je imela zadnjo besedo Evelina.

Vsa žalostna je Izabela stekla v grajski park. Skrila se je za živo mejo iz vrtnic in bridko zajokala. Takrat zasliši nad sabo prelepo ptičje petje. Ozre se kvišku in zagleda v grmovju skrito drobno ptico.

»Kdo s-si, ki ta-tako l-l-lepo po-poješ?«

»Slavček sem in drugače ne znam,« zažvrgoli slavček. »Kdo si pa ti?«

»l-l-lzabe-bela,« odgovori princesa.

»In zakaj si tako žalostna?« vpraša slavček.

»B-b-bojim se go-go-govoriti. V-v-vse, kar po-povem, j-je na-narobe,« zajeclja Izabela in ob tem spet zajoka.

»Nič ni narobe, če ne govoriš tako kot drugi, saj tudi slavčki pojemo vsak po svoje,« jo tolaži slavček. In Izabela mu verjame.

Odslej je vsako jutro, še pred sončnim vzhodom, odhitela v park, k rožnemu grmu. Tam jo je čakal slavček, da ji zapoje jutranjo pesem. Pa kako lepo je pel! Menjaval je zveneče zvoke z žvrgolečimi, otožne z veselimi, enkrat je pel nežno, komajda se ga je slišalo, spet drugič glasno in ponosno, da je njegovo petje odmevalo po grajskem parku.

Ob takem mojstru je tudi Izabela odprla srce. Pripovedovati mu je začela svoje najljubše pravljice. Pri tem je spreminjala glas na prav poseben način: včasih je šepetala kot gozdna vila, včasih je bila osorna in glasna kot stroga kraljica, enkrat je govorila prikupno kot majhen otročiček, spet drugič doneče kot stari škrat.

Lahko je govorila hitro, lahko počasi, z visokim ali nizkim glasom. In kadar je tako oponašala svoje pravljичne junake, ni prav nič jecljala.

Izabela sedi v travi in joče. Na veji sedi slavček.

Izabela nastopa pred slavčkom in polžki.

»Ti si pa res rojena igralka,« se je čudil slavček in bil ponosen na svojo novo prijateljico.

»P-p-potem bom pa ve-ve-vedno i-i-igrala! Pre-pre-pretvarjala s-s-se bom, da sem ne-ne-nekdo drug, in n-n-ne bom več je-jecljala. O-o-ostali o-o-otroci me bodo imeli radi in se bodo z m-m-mano igrali!« je hitela povedati Izabela.

»O, to pa ne!« je zažvrgolel slavček. »Sebe ne moreš goljufati s tujim glasom. Kadar si ti, bodi to, kar si, in govori tako, kot govoriš. Tvoj govor je tvoja posebnost, kot je moje petje moja posebnost. Drugi otroci te morajo sprejeti in imeti radi tako, kot si.«

»Ampak k-k-kako naj jim to do-do-dopovem? Oni sli-sli-slišijo le moje je-je-jecljanje!«

»Si boš že kaj izmislila. Ni pomembno, kako govoriš, ampak kaj govoriš. To si zapomni!« ji je slavček še zadnjič zažvrgolel in odletel v tople kraje z drugimi pticami selivkami. »Se vidiva prihodnjo pomlad,« je še odmevalo, ko je slavček izginjal v daljavi.

»To si za-za-zapomnim,« si je zašepetala Izabela in pomahala slavčku v slovo.

Izabela stoji ob postelji svojih staršev.

Bližal se je Izabelin sedmi rojstni dan. Oče kralj in mama kraljica sta imela navado, da sta vsakemu od svojih otrok za njegov rojstni dan izpolnila eno željo. Tudi tokrat ni bilo drugače.

Na predvečer rojstnega dne je Izabela neutrudno premišljevala, kaj naj si zaželi za rojstni dan. Novo punčko? Kocke? Morda nove barvice? Vso noč je premišljevala, ob jutranjem svitu pa se je domislila. Planila je v grajsko spalnico in očetu kralju in mami kraljici oznanila:

»Želim si, da bi na moj ro-rojstni d-dan E-E-Eveli-lina, Luiza, J-Jakob in Fi-Filip ves dan je-jecljali.«

Čeprav se je očetu kralju in mami kraljici zdela želja sila nenavadna, je oče kralj ukazal, da morajona Izabelin rojstni dan njeni sestri in brata od jutra do večera jecljati. In so res, saj to je bil kraljev ukaz in tega si do sedaj ni upal nihče kršiti.

Otroci zajtrkujejo.

Izabela je vse tiho opazovala. Že pri zajtrku se je zapletlo.

»Ja-jaz b-bi še ma-malo sla-sla-sla ...« Še preden je besedo sladica Evelina povedala do konca, ji je Jakob nasul zvrhano žlico sladkorja v že sladkani čaj.

»K-k-kaj pa d-d-delaš?« se je jezila Evelina.

»S-sem mi-mislil, da b-bi rada sla-sla-sladkor,« se je želel izjecljati Jakob.

»Bi pa p-prej po-povedala. Tr-tr-tr ...« mu je pomagal Filip.

»Tr-tr-trobenta? Tr-tr-troblja? Tr-tr-tricikel?« je besedo skušala ugotoviti Luiza.

»Tr-trapa!« jo je Filip po dolgih mukah in ves zadihan ozmerjal in jezno dodal: »In n-n-ne ugibaj be-besed, č-č-če ne v-v-veš, k-kaj bi r-rad po-po-povedal!«

»Sem m-m-mislila, d-d-da ti s tem p-pomagam,« se je branila sestra, Filip pa je pribil: »P-pa mi ne!«

Po opoldanskem počitku se je začela zabava. Izabeli so prišli voščit vsi bratranci in sestrične pa tudi otroci iz sosednjega kraljestva niso manjkali.

»Zakaj vsi tako čudno govorite?« so se čudili gostje.

»T-to je bila l-l-lzab-b-belina ž-želja za r-r-r ...« je zatikajoče odgovorila Luiza.

V tem jo je sestrična mahnila po hrbtu. »Boš zdaj lažje govorila?«

Izabeli pridejo voščit drugi otroci.

»N-n-ne ...« se je Luiza užaljeno odmaknila, saj ni pričakovala, da jo bo sestrična mahnila po hrbtu.

»Ali se vam je kaj zataknilo v grlu? Mogoče vam bo pomagalo, če se izkašljate!« jim je priskočil na pomoč bratranec. Vsi po vrsti so začeli kašljati. Ko tudi to ni pomagalo, je bilo gostom dovolj.

»Nič vam ne manjka, samo leni ste in se vam ne ljubi govoriti,« so zavihali nosove in šli stran.

»G-g-gremo se sk-sk-skrivat!« je za njimi vpil Filip.

»G-g-gremo k r-r-ribniku m-m-metat ža-ža-žabic-c-ce!« je Jakob hotel preglasiti brata.

Mali povabljeni so planili v smeh. Bolj ko so se smejali, bolj sta dvojčka jecljala in bolj ko sta jecljala, bolj so se jima smejali.

»Za-zakaj se pa sme-smejite?« jih je hotela ošteti Evelina.

»Si slišal? Za-zakaj ...« so povabljeni otroci ponavljali Evelinine besede in se niso mogli nehati smejati. Evelina, Jakob, Filip in Luiza so obmolnili. Od igre ni bilo nič, torto pa so vso pojedli gostje.

Ko so Evelina, Luiza, Jakob in Filip drugim otrokom pomahali v slovo, niso zadrževali jeze.

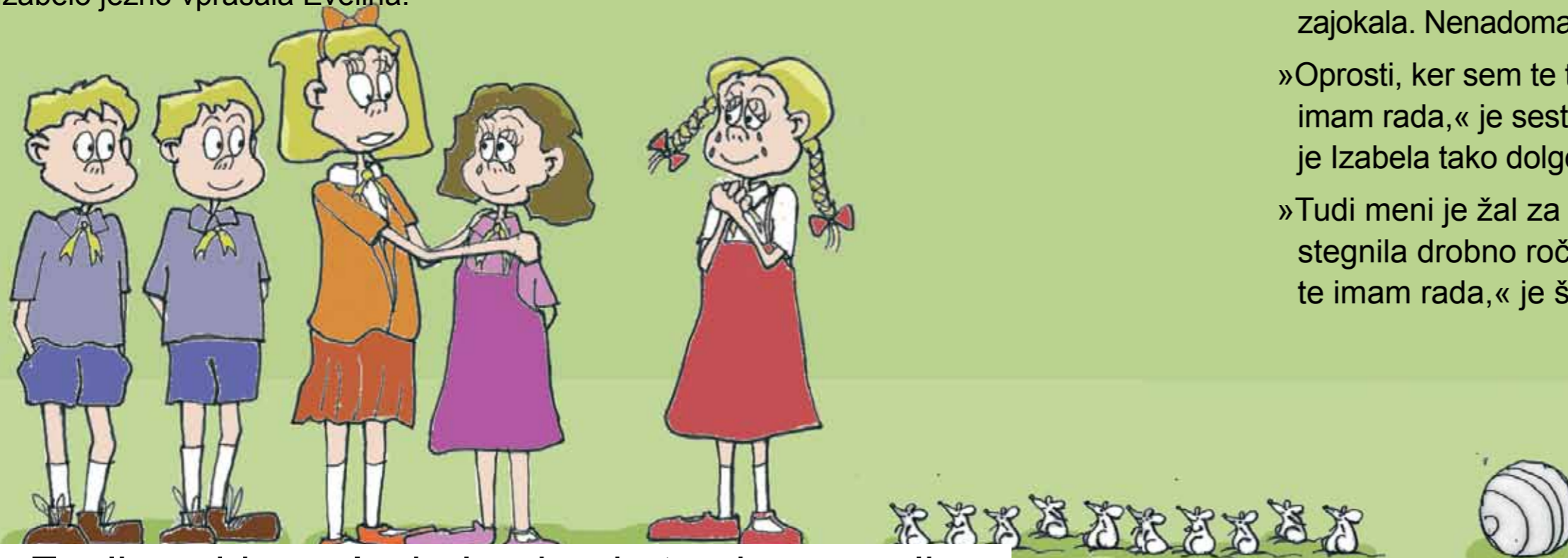
»Vsi s-s-se na-nam smeji in n-n-nas o-o-ponašajo,« je hitela povedati Luiza.

»T-t-tako rada bi se po-pogova-varjala, a me nihče n-ne po-poslušaj,« je še dodala.

»P-pa n-nihče se z na-nami ne ž-ž-želi igrati,« sta se pritožila Filip in Jakob.

»To j-je gro-grozno!« so vzklikali drug čez drugega.

»S-s-si ni-ni-nisi m-m-mogla že-že-želeti kaj d-d-drugega?« je Izabelo jezno vprašala Evelina.

Evelina objema Izabelo, drugi otroci so veseli.

»I-i-igrač imam do-dovolj, pa s-se ni-nimam s ko-kom i-i-igrati z n-njimi. Želela s-sem vam po-po-pokazati, kako m-m-mi je hudo, k-ker s-s-se mi po-po-posmehujete, m-m-me ne po-po-poslušate in s-se z menoj n-ne želite i-i-igrati,« je na vprašanje odgovorila Izabela.

Tedaj so vsi obmolknili. V njihovih očeh so se začele nabirati debele solze. Šele zdaj so razumeli Izabelino željo za rojstni dan. Solznih oči pa je bila tudi Izabela. Tiho je zadržela:

»Ž-ž-želim si, da b-bi m-me imeli ra-radi,« si je obraz prekrila z rokami in zajokala. Nenadoma je začutila, da jo je nekdo objel. Bila je Evelina.

»Oprosti, ker sem te tolikokrat prizadela. Nikoli ti nisem pokazala, da te imam rada,« je sestrico še močneje privila k sebi in izrekla besede, ki jih je Izabela tako dolgo čakala: »Rada te imam.«

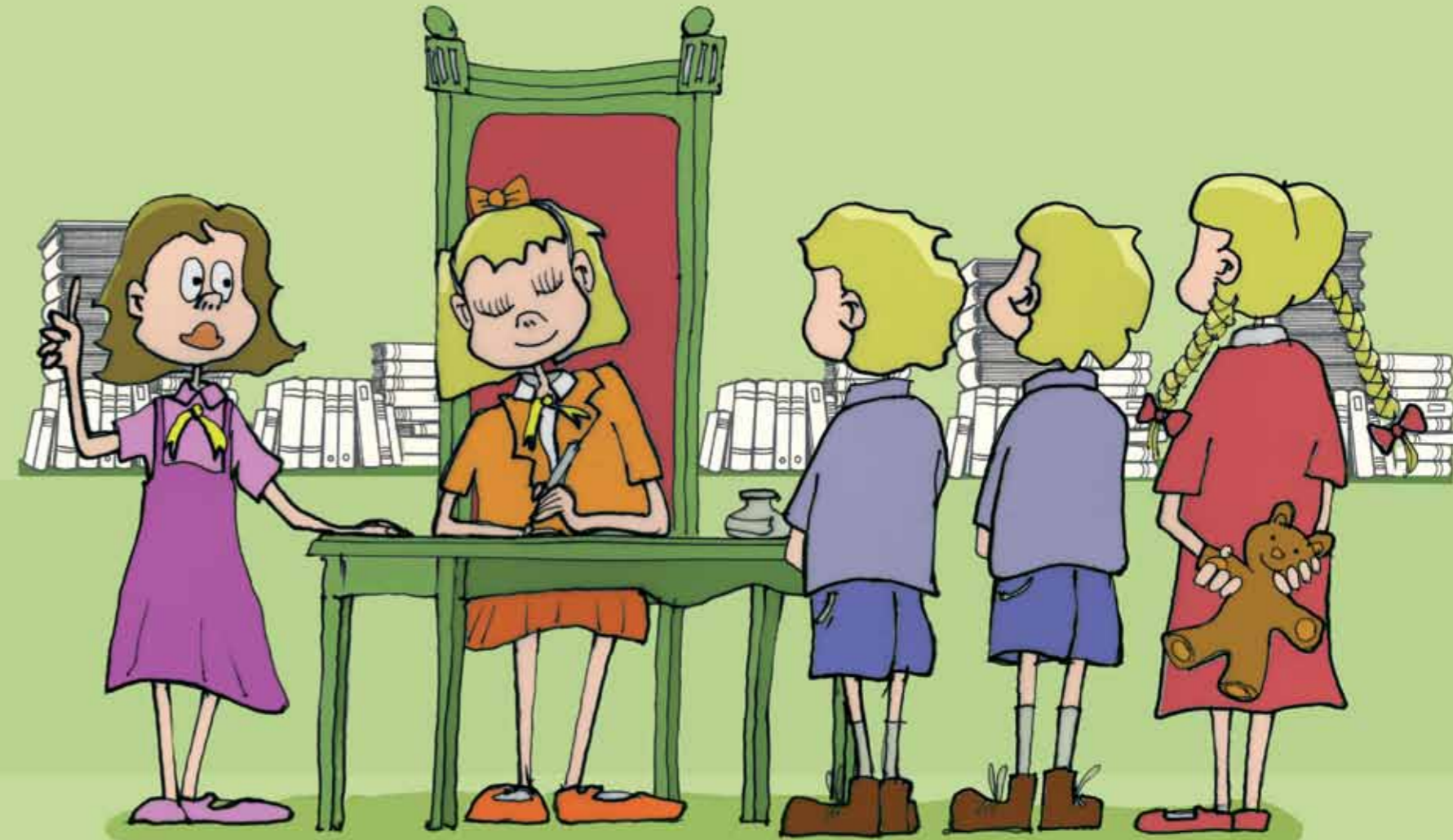
»Tudi meni je žal za vse, za čisto vse,« je ihtela Luiza. Izabela je k njej stegnila drobno ročico in v sestrski objem sprejela še Luizo. »Tudi jaz te imam rada,« je šepnila, Izabela pa se ji je ljubeče nasmehnila.

»Je kaj prostora še za naju?« sta prepletajočih se besed vprašala dvojčka. Vsak je s svoje strani objel Izabelo in tedaj so se otroci stisnili v velik objem.

»Odslej se bomo vsi skupaj igrali in nihče izmed nas se ti ne bo več smejal, ker jecljaš. Povej, kako želiš, da ravnamo, ko boš spet zajecljala?« je vprašal Jakob »In povej, kako želiš, da se igramo, da se bomo lahko igrali vsi skupaj?« je z vprašanjem hitel tudi Filip.

Izabela je govorila, drugi otroci pa so jo prvič doslej pozorno poslušali. Povedala je vse, kar ji je prišlo na misel, in da ne bi slišano nikoli pozabili, je Evelina segla po papirju in nanj zapisala, kar je povedala sestra.

Še pred koncem njenega sedmega rojstnega dne je bilo na listu zapisanih sedem Izabelinih pravil.

Izabela narekuje, Evelina zapisuje, drugi otroci poslušajo.

**SEDEM PRAVIL NAŠE
IZABELE, PRINCESKE,
KI JECLJA:**

1. Če slišiš, da nekdo jeclja, se mu ne posmehuj, ker bo žalosten.
2. Poslušaj ga.
3. Ne odganjaj ga stran samo zato, ker jeclja.
4. Ne skači mu v besedo.
5. Ne ugibaj besed, ki jih skuša povedati, saj ne veš, kaj želi povedati.
6. Če ga grajaš, naj ne jeclja, ne bo nič bolje. Še vedno bo jecljal.
7. Igra je za vse in zato se lahko vsi igrajo.

Izabela

Naslednje jutro so otroci pribili list na grajska vrata, da so ga lahko prebrali vsi v kraljestvu. Od tedaj se v tem kraljestvu ljudem, ki so jecljali, niso več smejali.

KONEC

List papirja s sedmimi navodili.

KNJIGI NA POT

V Sloveniji so »kraljestva«, kjer se otrokom, kot je Izabela, ne bi smejali, redka. Če se jim ne smejejo, jih »obravnava«, popravljajo, »zdravijo« in opazujejo kot čudesa. Bolj ko jih opazujejo, z večjo gotovostjo trdijo, da gre za »drugačne ljudi«, morda celo bolne, lene, invalidne in nenormalne. Posmehovanje otrokom, ki živijo z govornimi, senzornimi in telesnimi posebnostmi, je posledica brezbržnosti odraslih. Zato je knjiga namenjena tako otrokom kot odgovornim odraslim in strokovnjakom.

Temeljni razlog za posmehovanje otrokom, ki jecljajo, je predstava, da obstaja nekaj, kar je »normalni govor«, najrazličnejše posebnosti posameznikovega govora – človeška raznovrstnost – pa so videne kot »okvare«. Otrok, ki jeclja, postane v očeh drugih »drugačen« in s tem tuj. S tistim, ki je zaznamovan kot »drugačen«, se človek ne more identificirati, zato ga hote ali nehote odrine od sebe. »Drugačen« ne sodi zraven, ni domač, je tuj. Drugačnost postane zaznamovanost, ki prekrije tisto, kar je enako in podobno. Tako nastane socialna razdalja. Človekove posebnosti, na primer, da otrok ne vidi ali ne sliši, postanejo stereotipni sinonimi za nesrečo, neuspešnost, tragedijo in slabo usodo. Vprašati se je treba, kakšen je interes tistega, ki označi neko osebo ali skupino kot »drugačno«.

Zelo majhen otrok najprej dojema kot tuje vse, česar ne pozna. Ko postane malo večji, pa se spozna s »kulturno tujostjo«, ki jo ustvarjajo stereotipi starejših otrok in odraslih, ki mu razlagajo svet. Svet ni več nekaj nevtralnega, nekaj, kar se otipa, preizkuša in vonja, temveč postane zapleten sistem socialnih kod in vrednostnih sodb. Otrok razvije »socialno-čustveni zemljevid« dovoljenega, zaželenega in prepovedanega, torej tega, kje naj se giblje in česa naj se izogiba.

Pogosteje ko otrok sliši, da so tisti, ki jecljajo, »drugačni od njega«, bolj se pogloblja socialna razdalja med »njim« in »onimi« in večja je verjetnost, da se bo ob neznanem najprej pojavil občutek kulturne tujosti, potem pa sovražnosti. »Drugačen« postaja objekt negativne primerjave. S tem se socialna razdalja povsem utrdi. Ni tujost tista, ki sproži agresijo, temveč je sovražnost pogoj, da občutimo nekoga kot tujega in ga odrinemo od sebe. Ti občutki se zdijo zelo osebni, vendar jih določa okolje, v katerem otrok živi in ki na takšen način ohranja toge predstave o družbi normalnih. Jecljanje, slepota, kognitivne in druge posebnosti telesa in dojemanja sveta postanejo pomembni ločitveni dejavniki, ki zakrijejo skupne značilnosti ljudi.

Takšno ustvarjanje normalnosti se zdi na prvi pogled družbeno funkcionalno, vendar je uničujoče. Skupnosti, ki poudarjajo »drugačnost«, da bi v resnici reproducirale predstave o normalnosti, so uniformne, izključevalske in diskriminatorne. Nasprotno pa so skupnosti, ki temeljijo na razumevanju tega, da imajo ljudje različne govore in načine komunikacije, različno dojemanje sveta zaradi telesnih ovir, ne da bi bila zato njihova kakovost življenja a priori slabša, odpornejše, kompleksnejše in v njih ljudje živijo dlje.

Etika oviranih nas zato uči, kako razviti načine enakega obravnavanja vseh ljudi in vseh otrok ne glede na njihove posebnosti. Še več, pomeni, da jemljemo jecljanje kot eno od oblik človeškega govora in slepoto kot eno od oblik človeškega bivanja in dojemanja sveta. Zato nikoli ne recite otroku, ki vas vpraša, zakaj deklica »tako govori« in zakaj ga deček »ne vidi«, da so takšni otroci »drugačni«! Recite mu raje, da je jecljanje govor, ki traja nekaj dlje časa kot ne-jecljanje in da imajo slepi otroci pisavo sestavljeno iz osmih pik, ki je prav tako imenitna kot tista iz črk.

Prof. dr. Darja Zaviršek

